

IZJAVA SENATORA J.W. FULBRAJTA POVODOM
POTPISIVANJA SPORAZUMA O RAZMENI U OBLASTI
OBRAZOVANJA IZMEDJU JUGOSLAVIJE I SAD

9. novembra 1964 g.

Program za razmenu na prosvetnom polju koji danas ovde zasnivamo mali je po obimu, ali veliki po zamisli. On otvara put komunikacijama i dobroj volji izmedju naroda naših dveju zemalja, put koji je u mnogo čemu važniji od zvaničnih veza izmedju državnih funkcionera. Verujem da ovaj ugovor predstavlja izraz svesti koja postoji u obema zemljama da su zajednički interesi čovečanstva važniji od različitih ideologija pojedinih država.

Kada bih mogao, želeo bih da izrazim svoj lični ponos i zadovoljstvo povodom ovog prvog ugovora izmedju Sjedinjenih Država i jedne socijalističke zemlje, a u okviru programa za razmenu koji sam ja predložio u Senatu Sjedinjenih Država.

Programi za razmenu na prosvetnom polju predstavljaju moćan faktor u medjunarodnim odnosima, po mom mišljenju moćniji nego što/većina državnika shvata. Nema veće sile na svetu, bilo na dobro ili na zlo od moći koja predstavlja čovekovo znanje. Kao što je to predsednik Vudro Vilson (Woodrow Wilson) rekao 1918 godine kad su zažutali topovi na zapadnom frontu: "Nije li to iznenadjujuća okolnost...što su velika naučna otkrića koja su ljudi posvećeni mirnim studijama u laboratorijama, postigli, što razna usavršavanja do kojih se došlo u mirnim predavačkim dvoranama, sada upotrebljavaju za uništenje civilizacije?....Samo pažljiva neprekidna saradnja ljudi može da se postara da se nauka, kao i naoružani ljudi, održi u granicama civilizacije."

Najvažniji zadatak modernog obrazovanja i prosvetnog rada jeste da se pomogne/nauka o modernom oružju ostane "u granicama civilizacije" i da se snaga obrazovanja usmeri ka uobličavanju

i izgradjivanju jednog racionalnog i civilizovanog svetskog poretka. U toku budućih godina i decenija, medjunarodni odnosi biće izloženi dubokom uticaju uspeha ili neuspeha prosvetnog rada i to na taj način što će probiti barijere koje dele države i blokove država jedne od drugih.

u XX veku svet je postao ujedinjen u čisto fizičkom smislu privredne i tehničke uzajamne zavisnosti, dok što se tiče psiholoških i duhovnih uslova svet i dalje ostaje podeljen na nacionalne zajednice koje svoju posebnu suverenost cene više od svoje pripadnosti čovečanstvu pa čak i od svoje bezbednosti. Jedan od zadataka medjunarodnog prosvetnog rada, pa ustvari celokupnog prosvetnog rada jeste da se pomogne da se ukloni opasna provalija izmedju privredne i tehničke uzajamne zavisnosti naroda sveta i njihovog psihološkog i duhovnog otudjivanja. Ovako zamišljena medjunarodna prosveta, na koju se često gleda kao na neku igračku bezopasnih sentimentalnih ljudi koji se nadaju da će ubediti narode u svetu da budu ljubazniji jedni prema drugima, ustvari predstavlja osnovni činilac medjunarodnih odnosa, koji je isto toliko važan kao i diplomatija i vojna snaga po svojim uticajima na mir ili rat.

Nije realistički misliti da će se oblikovanje i stvaranje jedne jedinstvene svetske zajednice izvršiti u bliskoj budućnosti. Ali realističké je - i ustvari bitno - učiniti sve što možemo da bismo ublažili ekscese nacionalizma i nacionalnih ideologija tako da se mogu izgraditi veze simpatija i razumevanja izmedju država. Naš glavni cilj mora predstavljati izgradjivanje osećanja zajednice u svetu, osećanje zajedničkih vrednosti i interesa, osećanje da je efikasna komunikacija moguća, osećanje vere i poverenja u naše ciljeve. U svojim naporima da postignemo ove ciljeve mnogo će zavisiti od efekata ovih programa

koji su slični ovome koji ovde danas započinjemo.

Postoji jaz - vrlo širok jaz - između naučne i tehničke moći i političke mudrosti u međunarodnim odnosima. Ogroman napredak vojne tehnike dao je državama koje raspolažu nuklearnim oružjem moć da unište čovečanstvo, ali sličnog napretka nije bilo na polju političkog mišljenja državnika i naroda.

Program za međunarodnu razmenu na prosvetnom polju može da suzi ovaj jaz pomažući nam da se probijemo kroz neke preovladjujuće mitove o međunarodnim odnosima, od kojih je najopasnije verovanje da različite političke filozofije ne mogu da postoje zajedno u istom svetu, i da ranije ili kasnije jedna mora da prevlada nad svim ostalima.

Isto onako kao što srednjevekovni hrišćani nisu mogli trpeti postojanje jeretičkih sekta i stranih religija, tako su i ekstremni ideolozi naših vremena sami sebe ubedili da je život nepodnošljiv ukoliko se svuda ne upravlja na osnovu jednoobraznih standarda i vrednosti. Ovo gledište se održava kao neka vrsta otkrivene istine svakako ne kao zaključak izveden iz istorijskog života, koji daleko od toga da sugerira da postoji nešto "prirodno". U pogledu jednoobraznosti političkih ideja, dovodi nas do zaključka da, ukoliko postoji neka kakav "zakon" istorijskog razvoja, to je zakon o beskrajnoj različenosti, naročito u idejama ljudi o njihovoj prirodi i njihovim odnosima sa drugim ljudima.

Krstaški duh nije karakteristika sazrelih ljudstava već nesigurnih i političkih primitivnih društava. Sazrela nacija, kao i zreo čovek, veruje u svoje vrednosti na način koji podstiče ali ne zahteva podražavanje od strane drugih. Zrela nacija, kao i zreo čovek, više je zainteresovana za rešavanje problema nego za dokazivanje teorija, više zainteresovana da pomaže ljude nego da ih primorava da budu puni vrlina, ili barem isto toliko

zainteresovana da čuje ideju drugih - i da iz njih možda nešto i nauči ili izvuče nešto korisno - koliko i da izlaže svoje sopstvene ideje.

Moramo naučiti, da putem slobodnog prosvjećivanja ocenjujemo svetske probleme na osnovu činjenica koje su njima svojstvene i odgovarajuće, a ne na osnovu olinjalih teorija. Moramo se pridržavati saveta velikog engleskog romansijera Aldosa Hakslija i "gledati na svet neposredno a ne kroz poluzamagljeno staklo koncepcija koje iskrivljuju svaku datu činjenicu u suviše poznatu podobu neke genetičke oznake apstrakcije koja objašnjava."

Jugoslavija je jedna od nacija koja "gleda na svet neposredno" a ne kroz "poluzamagljeno staklo koncepcija". Zbog toga se Jugoslavija nalazi u jednom izuzetnom položaju da doprinese prosvjećivanju drugih nacija, da im pomogne da su zajedničke nade, zajednički interesi i zajedničke opasnosti koje sjedinjuju ljude od mnogo veće važnosti nego ideologije koje ih dele.

Ako nas istorija uči nečem, to je da doktrina i velike ideje raspaljuju kod ljudi strast i da su nasilja prolazna, da u većini slučajeva ona postaju bez značaja, da su prevaziđena, sa protekom vremena i okolnosti. U XVII veku su katolici i protestanti Evrope bili apsolutno uvereni da ne mogu živeti jedni pored drugih i započeli su međjusobni divlji 30-godišnji rat, gonjeni fanatizmom osvetoljubive ispravnosti. Obe strane su se borile "za potpunu pobedu" i tek kad je Evropa bila desetkovana i iscrpna pristali su na mir koji nije ništa promenio. U vekovima koji su došli posle ovoga, verski ratovi su sve više padali u zaborav, a nacije su se uplitale u nove doktrine i nove ideje.

Ne znam da li će ideološke i nacionalne netrpeljivosti našeg doba vremenom pasti u zaborav u toku decenija i vekova

koji nailaze. Ali verujem, da pouke prošlosti pružaju osnov da verujemo da će se i one izgubiti; mi treba samo da pružimo mogućnost za to. Potrebno je osećanje istorijske perspektive prilikom rešavanja kriza u zategnutosti u datom trenutku - perspektiva koja nam omogućava da shvatimo da strasti koje nas danas uzbudjuju mogu sutra izgledati beznačajne ako ih samo možemo potčiniti razumu.

Moramo naučiti da u međunarodnim odnosima upravljamo strpljenjem, tolerancijom, otvorenošću duha, a pre svega sa osećanjem istorije. To su kvaliteti obrazovnog čoveka. Odgajivanje ovih kvaliteta predstavlja najviši zadatak međunarodnog prosvetnog rada i najviši razlog za zaključenje ugovora kao što je ovaj koji danas ovde potpisujemo.